

MUZEJSKI VJESNIK 15

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovac, Kutina, Sesvete, Sveti Ivan Zelina, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske toplice, Veliki Tabor, Virje.

Broj 15/1992

Godina XV

Urednički kolegij:

Ana Bobovec (Kutina), Miroslav Klemm (Varaždin), Slavica Moslavac (Kutina),
Marina Šimek (Varaždin)

Tehnički urednik:

Svenibor Pohajda

Korektura:

Zdenka Belić, Ana Bobovec

Nakladnik:

Muzej Moslavine u Kutini

Za nakladnika:

Slavica Moslavac

Priprema i tisak:

»Grata« Bjelovar

Naklada: 650 primjeraka

»Muzejski vjesnik« izlazi jedamput godišnje.

Rukopisi se ne honoriraju i ne vraćaju.

Za sadržaj i lekturu tekstova odgovorni su autori.

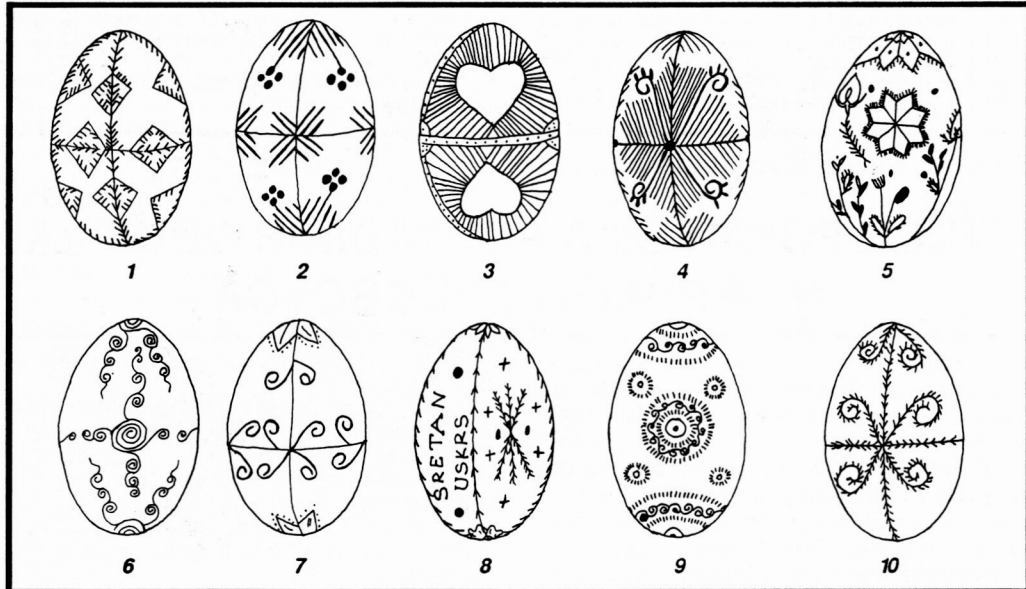
»Muzejski vjesnik« solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

PISANICE IZ MUZEJSKE ZBIRKE

U etnografskoj zbirki Gradskog muzeja nalazi se i dvadeset pisanica, koje svojim smještajem u središnjoj vitrini sobe privlače pažnju svakoga posjetio- ca. Atraktivnost tim pisanicama daje originalnost njihova ukrašavanja kako bojom tako i ornamentikom i samom tehnikom ukrasa koja se danas pamti i održava u samo nekoliko domaćinstava.

revija tehnika, boje i šara vrlo vješto ukomponiranih u malu površinu jajeta. U pravilu to rade žene, ponekad uz pomoć djece, koje svojom maštom dočaravaju ljepotu dolazećeg blagdana.

Među pisanicama prevladavaju zagasite nijanse smeđe, zelene i crvenkaste boje koje se dobivaju poznatim načinima kuhanja jajeta u ljuskama luka,

Bez bližih podataka o onome tko ih je i kada "pisao" sada možemo reći da su u Muzej dospjele šezdesetih godina i danas predstavljaju vrlo vrijedan dio zbirke.

Znamo da je i danas blagdan uskrsnuća Isusa Krista nezamisliv bez pisanica, a prije je to bila prava

Šare na pisanicama u GM Križevci

kori pojedinih vrsta drveta i sl, a šare se izvode prije kuhanja vrućim voskom ili nakon kuhanja skidanjem boje ostrim i tankim predmetom.

Najčešći ornamenti su geometrijski likovi (krug, trokut), lik stilizirane borove grančice, te lik cvijeta koji se svodi na vrlo jednostavan prikaz.

Nalazi se na ovim pisanicama još jedan vrlo rašireni ornamentalni lik. To je lik svastike — križa zaobljenih krajeva, a koji je vrlo prisutan i na pisanicama ostalih hrvatskih krajeva. Kao ornament svastika je na pisanici smještena u njen središnji dio, a ishodište krakova je u sjecištu linija kojima je jaje podijeljeno (5). Svastika na ovoj pisanici izraziti je primjer toga lika gdje zaobljeni vrhovi slijede jedan drugi i to u smjeru kazaljke na satu.

Drugi primjer svastike je pisanica na kojoj su dva susjedna kraja okrenut ajedan prema drugome tako da se dobiva dojam, kada se gleda zasebno lijeva i desna strana stiliziranoga srca (4, 10). Dodatni ukras čine male crtice dajući crti izgled borove grančice. Dva su posebno lijepa primjerka pisanica pisana voskom, a bojana u zelenu i smeđu boju. Ukras je izveden slaganjem vitice, te njihovim međusobnim povezivanjem i kombiniranjem sa crticama, a sve zajedno pažljivo prati oblu formu jajeta (7, 8).

Pisanice iz etnografske zbirke GM Križevci

Na pisanici koja će biti nekome darovana biti će napisana poruka — najčešće SRETAN USKRS i sl. i sve pomno upleteno u ornamente (9), a jasnu poruku šalje i jaje na kojemu je ucrtano srce (3).

Bogato je ukrašena i pisanica zagasito crvene boje s mnoštvom stiliziranoga cvijeća i grančica (6), a ukras je izveden struganjem boje tankim perom ili sličnim oštrim predmetom.

Vjerovanje u jaje kao izvor života stari je običaj poznat u mnogim religijama svijeta, a bojenjem i šaranjem jaja u rano proljeće pridavala im se posebna magijska moć. Davanjem posebne važnosti takvome šarenom jajetu i to početkom proljetnoga dijela godine kada sve počinje bujati i klijati čovjek se pokušao zaštititi od uroka, nevremena, bolesti i sl.

Prvi spomen jajeta kao simbola Kristova uskrsnuća i vječnoga spasa daje sveti Augustin u 5. stoljeću.

Običaj darivanja jaja o Uskrsu počinje se širiti među kršćanima u srednjem vijeku.

Darivanje jajeta nekome potaklo je u čovjeku želju

za izražavanjem nekih posebnih poruka kako bi taj dar bio ljepši i draži. Ona umejtnička žiža u čovjeku potiče ga da to prenese na šareno jaje. Šarala su se jaja kuhanjem u raznim travama, i biljkama kako bi svojim šarenim izgledom podsjećala na proljeće.

Radile su se pisanice s mnogo ljubavi, pažnje i mašte, a svaka predstavlja svijet za sebe, a sve zajedno pokazuju koliko su se u našem narodu održala pojedina vjerovanja čiji korijeni sežu i do dalekih prekršćanskih vremena.

LITERATURA:

Gavazzi, M. — "Godina dana hrvatskih narodnih običaja", Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb 1988. g.

XXX — Pisanice "hrvatski uskrsni običaji", Otvoreno sveučilište, Zagreb 1991.

Snježana Jurišić, Muzej Prigorja Sesvete

TRANSFORMACIJA POKLADINIH OBIČAJA NA PRIMJERU VUGROVCA

Uz pomoć analize promjena pokladnih običaja u Vugrovcu (sesvetsko Prigorje) u članku se pokušava odgovoriti na pitanje što poklade danas znače za Vugrovčane. Prateći odnose između određenih tradicijskih elemenata (slaganje povorke) i inovacija, autorica zaključuje da je nekadašnja komunikacija između čovjeka i prirode prerasla u komunikaciju među ljudima. Očituje se svijest Vugrovčana o položaju njihove zajednice u društvu i želja za što boljim uklapanjem u to društvo. Članak završava otvorenim pitanjem o ulozi etnologa u prezentaciji tradicije u suvremeno vrijeme.

Obrasci tradicionalne kulture doživljavaju različite sudbine — od očuvanja, preko raznih vidova promjene do prividnog ili stvarnog nestanka. Ti procesi uglavnom ovise o odnosu između kulture i njenih nosioca. Ljudi sami oblikuju svoje obrasce kulture dajući određenom kontekstu određeno značenje (Povrzanović 1988, 17). Ako kontekst shvatimo kao bilo koji dio stvarnosti unutar kojega elementi čine sistem međusobnih odnosa, onda se u interpretaciji jednog kulturnog konteksta ne možemo isključivo osloniti na ono što se naziva tradicija (Vodopija 1974, 75). Kultura jedne grupe izrasta iz inovacije i tradicije, s time da ta tradicija nije neko čvrsto prethodno stanje, već uvijek iznova stvarano i objašnjavano sa stalnim promjenama sadržaja i njihovih značenja (Povrzanović 1988, 18)

Pomoću analize promjena pokladnih običaja pokušati ću odgovoriti što danas znači primarna egzistencija pokladne povorke. Navečer bi se fešta nastavila u Domu gdje su se pridružili i mnogi drugi Vugrovčani. Oko 22 sata su održali kratko suđenje

fašničkoj lutki, osudili je na smrt i spalili na stativi od gola pred Domom.

Prijašnjih godina su se dogovarali susreti sa pokladnim povorkama iz Kašine i Prepuštovca, ali u Kašini su za to izgubili interes, a u Prepuštovcu se već 3 godine obnavlja Društveni Dom pa nemaju mjesto za glavnu veselicu. Svi se slažu da su ti susreti najveseliji trenuci, pa su tako i Vugrovčani rekli da su im ove godine falili dečki i cure iz Prepuštevca.

Aktivnost suvremene karnevalske povorke iz Vugrovca sastoji se najvećim dijelom u posjećivanju okolnih sela, gdje se uz pjesmu i ples nastoji postići što opuštenija prijateljska atmosfera. Tu se pojavljuje vino ili neki drugi alkohol, kao obavezni simbolički rekvizit za postizanje što boljeg štimunga. Cilj ophoda je učvršćenje veza među selima, slavljenje gostoprimitstva prigorjskog seljaka i sklapanje novih prijateljstava. Nekadašnji magijski elementi poprimili su novo značenje u duhu s vremenom u kojem se pokladni ophodi odvijaju. Karnevalska svadba, koja je čvrsto zadržala svoje mjesto u povorci, danas nema više simboliku izazivanja plodnosti već služi za ismijavanje društvenih i moralnih normi. Samo vjenčanje nem a dramaturšku pozadinu, za razliku od Prepuštovca gdje se odvija kompletna svadba, ali sa izmijenjenim i izokrenutim tekstom. Ta razlika je uvjetovana time što je u Prepuštovcu sve orijentirano prema financijskom efektu, a shodno tome se i program proširuje kako bi bio što atraktivniji i privukao više publike. Promijenjena je i simbolika paljenja fašniške lutke. Napuštanjem poljoprivrede kao glavne ekonomske grane, a sve većom ovisnosti o gradu, "fašenik" je vremenom sve manje kriv za vremenske nepogode, čudljivu prirodu i lošu berbu, a